

Iskajta vam dan na dan
delj in pridržite.
—
Issued daily except Sundays
and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravljalni pre-
stori: 9057 S. Lawndale av.
Office of publication:
3637 So. Lawndale ave.
Telephone: Lawndale 4635.

LETO—YEAR XIV. Cena lista: Entered as second-class matter January 23, 1916, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. Chicago, Ill., petek, 23. septembra (Sept. 23) 1921. Subscription \$5.00 Yearly. STEV.—NUMBER 221.
Published and distributed under permit (No. 148) authorized by the Act of October 3, 1917, on file at the Post Office of Chicago, Illinois. By order of the President, A. S. Burleson, Postmaster General.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

LEPI ZASTOPNIKI DELAV- STVA NA KONFERENCI GLEDE BREZPOSELNOSTI.

Trinideset delegatorov je očitnih
nasprotnikov organiziranega
delavstva.

ŠAMO PET UNISKIH VODI- TELJEV IN ŠE TI SO NA ZADNJIH!

Washington, D. C. — (Lauren-
ce Todd, Federated Press.) — Or-
ganizirani delavci so dobili pet za-
stopnikov izmed 38 delegatorov
Hardingove konference glede
brezposelnosti, katero je organizi-
ral Hoover.

To je razvidno iz uradnega se-
snaja delegatorov, ki ga je Hoover
objavil 19. septembra. Konferenca
se odpre 26. septembra v po-
slopiju departmента za trgovino.
Formalni otvoritvi bo javna, nato
pa se konference razdeli v odbo-
re in izgine na tajnih sejah v za-
prti sobah.

Delavski zastopniki so: Samuel
Gompers in Matthew Woll, pred-
sednik in podpredsednik Ameriške
delavske federacije, W. S. Carter,
predsednik šeleznikaške organi-
zacije, kurjačev, John L. Lewis,
predsednik unije rudarjev, in miss
Elizabeth Christman, tajnica organi-
zacije rokavičarjev ter tajnica
in blaginjske Narodne ženske lige
strokovnih unij.

Lewis se zdaj mudi na konven-
ciji rudarjev v Indianapolisu in
majhni ne bo imel časa, posetiti
konferenco o brezposelnosti.

Število kandidatov za drugo
nasprotnikov organiziranega de-
lavstva, ki bodo imeli absolutno
večino na konferenci, je pa veliko
večje. Prvi je Hoover, potem pride
tanjak za delo Davis, ki je bankir
po poklicu, nato se vrstijo: Ayer
iz Portlanda, Ore., predsednik les-
ne kompanije; Julius Barnes iz
Dulutha, eden največjih izvalje-
cev žita v Ameriki; W. M. Butler
iz Bostona, predsednik treh tek-
stilnih kompanij; John J. Connery,
predsednik Miami Coal Co.; J. H.
DeFres, predsednik zvezne trgov-
ske zbornice; T. E. Edgerton iz
Nashville, tekstilni tovarnar in
predsednik Narodne zveze tovar-
narjev; W. H. Field, predsednik
Pittsburgh Coal Co.; Mortimer
Meisbacher iz San Francisa, bankir;
Jackson Johnson iz St. Louisa,
predsednik International
Soc Co.; John H. Kirby iz Texasa,
glava Kirby Lumber Co. in drugih
lesnih podjetij, katera je nedavno
obsojila zvezna trgovinska komi-
tacija zaradi monopoliziranja trgo-
vinske vojne; W. Kelly, predse-
dnik Cleveland Cliffs Iron kompa-
nije; C. H. Markham, predsednik
Illinois Central železnice; E. M.
Posten iz Columbusa, predsednik
New York Coal Co.; W. C. Proctor
iz Cincinnatija, predsednik
Proctor & Gamble in finančni pod-
pornik Leonarda Wooda, predse-
dnika kandidata pri zadnjih vol-
itvah; Charles M. Schwab, je-
klarski kralj iz Bethlehem, Pa.;
Ernest T. Trigg, predsednik Na-
rodne zveze konstruktivnih indus-
trij; Evans Woolen, predsednik
Ameriške zveze bankirjev; C. M.
Wolley iz Detroita, predsednik
American Radiator Co.

Dalje je še nekaj imen, ki jih
nosijo razni profesorji in bivši
javni uradniki, kateri so parkrat
pokazali, da so liberalni napram
organiziranemu delavstvu, toda za-
niso jih niso.

Iz tega je jasno, kakšnega ka-
raktera bo toliko hvalisana kon-
ferenca, ki ozdravi deželo brezpo-
selnosti.

BOJ ZA JAVNO KONFERENCO.

Washington, D. C. — Senator
Pat Harrison je obnovil boj za od-
prlo konferenco glede omejitve
oboroženosti in problemov na Paci-
fiku in daljnem vzhodu.

IZGREDI IN DEMONSTRACI- JE V ANGLIJI NA DNEVNEM REDU.

London, 22. sept. — Demon-
stracije brezposelnih delavcev v
Londonu so zdaj na dnevnem re-
du. Včeraj je korakalo tisoč brez-
poselnih z rdečo zastavo na čelu
v Camdenowna okrožju. Bil je
spopad s policijo, ki je razgnala
delavce. Okrog 2000 mož je na-
padlo policijsko postajo v South-
westernu s namenom, da oproste
dva jetnika, ki sta bila aretirana
zaradi "puntarskih govorov." Po-
licija je odbila napad.

RUDARJI BODO ZAHTEVALI POVIŠANJE MEZDE.

Iz poročila na konvenciji je raz-
vidno, da povprečni letni za-
lužek rudarja znaša zdaj
\$1500.

ORGANIZACIJA TMA VEČ KO POL MILJONA ČLANOV.

Indianapolis, Ind., 22. sept. —
Phillip Murray, podpredsednik
United Mine Workers of America,
je včeraj v svojem poročilu rekel,
da rudarji prejmejo povprečno
\$1500 mezde na leto. To pa ni no-
bena mezda v sedanjih dragin-
jskih časih. Res je, da rudarji pre-
jemajo po \$7.50 dnevno, toda de-
lajo pa samo po 200 dni v letu. Tak
je sedanji sistem v produktivni
preinogi. Iz tega razloga — je dejal
Murray — bo organizacija za-
htevala povišanje mezde, ko po-
teče sedanja pogodba s operatorji
dne 31. marca 1922.

Tajnik blaginjske Green je poro-
čal, da je organizacija "38 konen"
zadnjega julija štela 515,243 čla-
nov. V decembru 1920 je članstvo
naraslo na 553,285, to je največ
kar je unija še kdaj imela članov.
Povprečno število članstva, ki
redno plačuje mesečne prispevke,
je 442,057, dočim je 73,186 članov
izvzetih od plačevanja ascementov
zaradi brezposelnosti.

Finančno poročilo tajnika-bla-
ginjske se nanaša na dve leti od
1. avgusta 1919. do 1. avgusta
1921. V prvem letu je imela unija
\$2,352,821 dohodkov in \$2,307,148
izdatkov. V preteklem letu so do-
hodki znašali \$4,346,311, izdatki
pa \$4,987,998. Dne 1. avgusta
1919 je bilo denarja v blaginji
\$1,728,906, toda v tej vsoti je
uključeno posojilo \$558,500 in pa
\$57,581, zadržanih vlad pravde
v Coloradu. Dne 1. avgusta 1921.
je bilo v blaginji organizacije
\$483,820.

TROJNI UMOR SE NI POJAS- NJEN.

Dowagiac, Mich. — Sled za
morilecem ali morileci, ki so v so-
boto poneli na brutalni način u-
bojili Williama Monroea, njegovo
ženo in 17letno hčer, se morda
pokaže pri koronerjevih razpravi.
Zdravnik, ki je preiskal trupla,
je namignil, da je bila 17letna
hči morda posiljena, predno ji je
lopov razbil glavo. Šerif tega me-
stea je odpotoval v Detroit, kjer
se menda nahaja neki William
Kenney, bivši Monroejev sosed,
ki je imel hud prepir z ubitim
možem zaradi zalezovanja njego-
ve hčerke. Domneva se, da je mo-
goče on izvršil zločin, toda doka-
zov še ni.

MORALA MED IGRALCI.

New York, N. Y. — Neka velika
družba za izdelovanje filmov je
naznanila, da bo odslej najemala
le tiste igralce in igralke, ki se
obvežejo, da se bodo obnašali do-
stojno. Arbucklova afeta je iz-
zvala to novo pravilo.

VREME.

Chicago in okolice: V soboto
jašno. Lahki južnospadni in za-
padni vetrovi. Temperatura v za-
dnjih 24 urah: najvišja 75, najniž-
ja 61. Sonce izide ob 6:38, zaide
ob 6:48.

RAZMERE IZPRED CIVILNE VOJNE V WEST VIRGINIJI.

Senator Kenyon je izvedel iz ust
starega samorca, da suhost se ni
odpravljala.

DRUGI DELAVCI SOLIDARNI Z RUDARJI.

Williamson, Mingo County, W.
Va. — (Art Shields, Federated
Press.) — Senatorja Kenyon in
Shortridge, ki sta se potrudila,
da si ogledata življenje rudarjev
v okrožju Mingo, sta zdaj šele iz-
vedela, da tu še danes eksistira
sušnjaške razmere iz dobe pred
civilno vojno.

Ko sta senatorja posetila so-
torne naselbine rudarjev v Lick
Creeku, sta našletela na starega
samorca Georgea Echolsa, kate-
re mu ne manjka dosti do 80 let.
Mož je delal 70 let v jami in svo-
ječasno je bil podpredsednik ru-
darske unije v Thackerju. Pred
enim letom je izgubil delo valed
unijaskih aktivnosti, katere je vr-
šil s pravim mladeniškim ognjem
kljub visoki starosti. Zdalj opravi-
lja službo baptistovskega pridli-
garja med samorci, katerih je ok-
rog 200 v rudarski sotorini ko-
loniji. Toda po privatnih kompa-
nijskih zakonih je tudi verska
služba prepovedana med rudarji
in milicijci zdajpazda napadejo
verske shode, češ da so "brezpo-
stavna zborovanja."

"Zahtevamo pravice, ki so nam
zajamčene v ustavi," je dejal E-
chols. "Kakšne pravice?" je vprašal
senator Kenyon. "Svoboda
govora, zborovanja, združevanja
in pravice, da smemo nositi
orožje. Zdalj smo samo nudi so-
vrstniki imeti puško. Ako gremo
samo dva skupaj po cesti, nas po-
grabijo in pade kakor ovce, ravno-
tako kakor so nekoč sužnjem
držali podili nas, zamorske sužnje
pred civilno vojno. V tem oziru
se ni nič spremenilo."

Starec je pokazal senatorjema
svoj šotor, ki je ves preluknjan
in razrezan od krogel in bajonetov.

Zenske so pripovedovale sena-
torjema, kako so konstablerji iz-
vrševali napade na kolonijo in
vračile njihove meže v zapor. En-
krat so odpeljali 47 moških skupaj
in jih stlačili v ječo v William-
sonu.

Federacija strokovnih unij v
Huntingtonu, W. Va., je s poseb-
no resolucijo odobrila stališče iz-
prtih rudarjev in jim izrekla is-
krene simpatije. Federacija šteje
3600 članov, ki so večinoma že-
lezniški delavci. "Mi bi storili o-
nako v takih razmerah," se glasi
rezolucija.

Veljupota v Loganu je storila
kar je bilo pričakovati: obtožila
je na stotine rudarjev umora. Ob-
toženi rudarji bivaajo v drugih o-
krožjih in očitno se jim, da so se u-
deležili bojev s konstablerji in
deputirji v zadnjem avgustu in pr-
ve dni septembra. 326 rudarjev je
obtoženih umora prve vrste, češ
da so prisostvovali streljanju, pri
katerem je bil ubit deputiserif
John Gore 29. avgusta. Predsed-
nik in tajnik rudarjev, Kenney in
Mooney, sta tudi med obtoženci,
čeprav sta preprosta prva mar-
širanje rudarjev in zadržala dru-
gi pohod 26. avgusta.

Nobene obtožnice pa ni proti
kapitanu Bubanku in milicijar-
jem, ki so 27. avgusta napadli
Sharples in ubili dva rudarja. Ta
zločin je povzročil, da so se raz-
kropljeni rudarji ponovno zbrali
in korakali v boj.

Sovjeti imajo načrt za preprečje
bodoče lakote.

London, 22. sept. — "Daily He-
rald" je prejel iz Moskve poročilo
o velikanskem načrtu za prepre-
čje vseh take katastrofe kakršna
je letos zadela Rusijo, ko je suša
uničila letino v desetih provincah.
V načrtu so kanali in vsem pasu ob
Volgi za namakanje polja v su-
šnih suhih.

NAČELNIKU RDEČEGA KRI- ŽA JE ZABRANJENA POT V RUSIJO.

Riga, 22. sept. — Ruska so-
vjetska vlada je prepovedala pol-
kovniku Edwardu W. Ryanu
vstop v Rusijo. Ryan je načelnik
ameriškega Rdečega križa v bal-
tijskih državah. Sovjetska vlada
mu je zabranila vstop v Rusijo iz
razloga ker je ob času Judenič-
ve kampanje zalagal bele čete z
divili.

SOVIJETI NAMERAVAJO VZETI SEVERNO ALBANIJO.

Bojevanje se nadaljuje; Spalako-
vič pravi, da liga narodov se ne
sme mešati v spor z Albanijo.

ITALIJA PREŽI NA VALONO.

Zeneva, Švica, 22. sept. — Bo-
jevanje med Srbi in Albanci se
nadaljuje med rekama Drin in
Matijo, 35 milj od Tirane. Vest
o novi vojni na Balkanu je pri-
šla iz Rima po telefonu. Svet lige
narodov je včeraj razpravljaj o
stvari v tajni seji.

Škof San Noli, albanski dele-
gat, ni prejel nadaljnjih vesti iz
Albanije, izjavil pa je, da bodo
albanske čete odbijale Srbe, ki
so namenjeni v glavno mesto Ti-
rano. Namen Srbov je, prodreti
skozí Tirano do Jadranskega
morja in s tem razgrati Albani-
jo na dveje; eventualno namera-
va Srbija okupirati severni del
Albanije, dočim je ambicija Gr-
kov, da vzamejo južni del.

Italija, ki ima tajna porajanja
z Anglijo že od 25. junija glede
njenе politike na Balkanu, se
pripravlja na okupacijo Valone
(Avlone), ako bodo Srbi prodri-
li dalje. Anglija pa nasprotuje
ambicijam Italije za osvojitve te-
ga pristanišča, ker potem bi Ja-
dransko morje res bilo italijan-
sko jezero; z aneksijo Valone bi
Italija kontrolirala Otrantsko o-
žino in s tem vhod v Jadransko
morje.

Medtem ko Albanija kliče ligo
narodov na pomoč proti Jugosla-
viji, je jugoslovanski delegat Spa-
lakovič rekel včeraj v intervjuu,
da Jugoslavija ne bo dovolila,
da bi se liga mešala v zadevo
Albanije. Po njegovem mnenju
mora poslastični svet določiti me-
je Albanije, valedesar bosta An-
glija in Francija garantirali Ju-
goslaviji protekcijo, dočim liga
narodov nima sredstev da bi za-
jamčila izvedbo sklepov svoje
zbornice.

SOCIALDEMOKRATI V NEM- ČIJI SO SE ZDRUŽILI Z BUR- ŽOAZIJO.

Vse za obrambo republike.

Berlin, 22. sept. — Socialde-
mokratična stranka v Nemčiji
(Scheidemannovi večinski socia-
listi) je na svojem kongresu, ki
se vrši te dni v Goerlitzu, skleni-
la "stopiti v koalicio z ljudsko
stranko in z demokrati. Delegat-
je so odobrili ta korak z 290 gla-
sovi proti 67. Socialdemokratje
bodo zdaj stopili v vlado v koali-
ciji z buržoaznimi demokrati in
tako zvarno. Volkspartei z name-
nom, da preprečijo vsako revolu-
cijo bodisi od strani monarhi-
stov ali komunistov. Glavno vpra-
šanje na kongresu je bilo obram-
ba republike.

POLICIJA OB OBLETNICI EKSPLOZIJE NA WALL STREETU.

New York, N. Y. — Na povelje
policijskega komisarja Enrighta
je zastražila policija na Wall
streetu oči prostor, kjer se je
pred letom dni napravila velika
eksplozija streliva na nekem vo-
zu in je bilo pri tem ubitih 38 o-
seb, okoli 200 pa ranjenih.

Policija je objavila, da je pre-
jela svarilo o nameravani ekspo-
ziji, torej hoče ljudstvo obvaro-
vati ponovne nevarnosti.

POMOŽNO DELO V RUSIJI JE DOBRO ORGANIZIRANO.

Sovjetska vlada ne jemlje živl
samo od Hooverja, temveč jih
kupi po povod, kjer jih more
dobiti.

POROČILO ZASTOPNIKA RU- SKEGA RDEČEGA KRIŽA.

New York, N. Y. — (Federated
Press.) — Pred kratkim se je vrnil
iz Rusije D. H. Dubrowski, zastop-
nik ruskega Rdečega križa, ki je
prepotoval vse volgsko ozemlje,
kjer razsaja lakota.

"Ameriška pomožna admini-
stracija je že ustanovila kuhinje
in prehranjevalne postaje v Petro-
gradu in Moskvu," je rekel Du-
browski v intervjuju. "Razdelje-
vanje živl je dobro organizirano
in se že razpošilja v vse kraje pri-
zadetih provinc ob Volgi. Ruska
vlada se ne zanima samo za živila,
ki jih pošilja Hoover v Rusijo,
marveč kupuje živl povsod, kjer
ga more dobiti in kjer je prilika
za hitro dostavljanje nakupljene-
ga blaga. Sovjeti so posvetili veli-
ko pozornost zavarovanju repu-
blike proti kontrarevolucionarni
propagandi. Pogodba med Hoover-
jem in Rusijo dolga, da Hoover
vrši le pomožno delo — in nič dru-
gega. Rusi upajo, da se bo Hoover
držal pogodbe."

Hooverjeva organizacija in ame-
riško delavstvo ni edina, ki je po-
dalo roko pomoči ruskim delav-
cem in kmetom. Delavske organi-
zacije po vsej Evropi so na delu za
olažanje lakote ob Volgi. Delavci
na švedskem in danskem pripe-
vajo stalno velike vrste denarja in
živl; zrna tako shranijo delavci
v Nemčiji, Italiji, Španiji, Franci-
ji in Portugalski denar in živila
ter jih pošiljajo v Sovjetsko Ru-
sijo.

Kljub temu je rusko ljudstvo
mnenja, da njegova najboljša pri-
jateljica je — Rusija. Rusi se za-
vedajo, da največjo in najhitrejšo
pomoč, ki more kaj zaleči, morajo
dati sami. V to smer so se lotili
naravnost nadčloveškega dela. V
mnogih krajih Rusije si lučni ljud-
je odtrgavajo od ust in dajejo
kruh stradalajočim. Vsa enerģija
Rusije je zdaj posvečena enemu
samemu cilju: rešiti milijone stra-
dalajočih in jih ohraniti pri življe-
nju ter jim pomagati na noge.

Predno so Rusi sploh dobili
množico kruha iz tujine, so že de-
lali z vsemi silami, da omeje po-
last gladi in pri tem so se borili
z velikimi težavami, ki jih povzo-
ča slab promet na železnihah.
Uspejo jim je, da so sbrali 80 od-
stotkov potrebnega žita za seme,
s katerim so ta mesec obsejali od
suše sežigana polja. Američani sil-
ajo le o suši v Rusiji, ne vedo pa,
da je bila istočasno suša po vsej
Evropi. Letine so propadle v mn-
gih deželah in lakota bo zelo ob-
šutna prihodnje zimo. V ruskih
gubernijah ob Volgi ni bilo od
maja do avgusta nobenega dežja,
drugod pa manj kot po navadi.

Ako bi Rusija imela dovolj lo-
komotiv in železniških vagonov,
ne bi bilo tolike nesreče, ker bi
se hitro dospelo iz Sibirije, kjer
ga je dovolj. Tako pa je Evropa in
Amerika bližje kakor Sibirija.
Blokada in civilna vojna sta uni-
li ruske železnice in povzročili
bolezní. Armada barona Vrangla
je uničila premostovnike v Donu,
ki so zdaj zaliti z vodo; uničila je
vodovodni sistem na Krimu. Sema-
ško, sovjetski zdravstveni komi-
sar, ki je obiskal Krim mesec
junija, mi je povedal pred mojim
odhodom, da je kolera z legarjem
vred prišla valed uničenega vodo-
vodnega sistema v južni Rusiji,
kateraga sta razdeljala Denikin in
Vrangl in ljudje so bili prisiljeni
piti okuženo vodo. Krim je bil
prej najzdravejša dežela v Rusiji
— ruska Kalifornija — toda danes
je dežela bolezni.

Najbolj prizadeti so gubernije
ob Volgi od Vjatke do Kavkaza in
od Orenburga do Ukrajine. V
drugem, večjem delu Rusije so
polja dobro obrodila. Ob koncu
junija je pet milijonov prebivalcev
vstevali milijon otrok, stradal-
o, toda najhujše pride, ko se pojavi
zgodnja ruska zima."

MOHAMEDANSKI VSTAHI V INDIJI ZA PROKLAMACIJO REPUBLIKE.

London, 22. sept. — Britske
oblasti v Indiji so izvedele, da
nameravajo mohamedanski revo-
lucionarji v Indiji oklicati repu-
bliko in popolno neodvisnost od
Velike Britanije kakor hitro An-
glija podvzame kakšno sovražno
akcijo proti turški vladi v Ango-
ri. Brata Ali, voditelja revolu-
cionarjev v Bombaju, sta bila are-
tirana v zvezi s tem gibanjem.
Bojevanje z rebelnimi Moplahi se
nadaljuje.

STRAŠNA RAZSTRELEBA V NEMČIJI: 1500 MRTVIH.

Tovarna nitrata v Oppau ob Renu
izletela v zrak; na tisoče ranje-
nih; francoski vojaki tudi
ubiti.

VSE MESTO JE V RAVNA- LINAH.

Berlin, 22. sept. — Največja
katastrofa v zgodovini nemške in-
dustrije se je pripetila včeraj
zjutraj, ko je eksplodiral sintetični
nitrati v tovarni Badische An-
ilinfabrik kompanije v Oppau ob
reki Ren. Bil sta dve razstrelbi
ravno ob času, ko so se menjali
delavci zjutraj ob sedmih. Tako
silna je bil sunk, da se je čela
tovarna dvignila visoko v zrak in
padla nazaj — kup razvalin, ki se
je takoj zvil v neprodni oblak
kemičnih dimov. Petdeset milj na-
okrog so se stresla zemlja in po-
škodovano so hiše.

Številni mrtvi delavci in dru-
ga se računa od tisoč na 1500
ranjenih pa je na tisoče, kajti ob
času razstrelbe je bilo v tovarni
okrog 10,000 delavcev. Pomo-
mči je rešilno močstvo izvelo iz
razvalin 300 trupel in 1500 ra-
nenih, toda središču eksplozije so
ni mogli še nihče približati valed
oblaka kemičnih plinov. Mestec
Oppau je v razvalinah in vse o-
stalo, ki je vodilo iz tovarne, so polne
mrličev in ranjenec.

Najnovejša vest iz Mainz se
glasi, da so bili ubiti vsi francoski
vojaki, ki so upravljali stražo v
Oppau in mnogo Francozov je bilo
ranjenih na ladiji na Renu.

Domneva se, da so vsi delavci,
ki so bili v tovarni, mrtvi. Trije
vlaki, ki so bili ravno kar pripel-
jati delavce za dnevno delo, so
bili vrženi v zrak in pokopani v
razvalinah. Veliko otrok, ki so bili
na potu v šolo, je bilo ubitih in
ranjenih.

Razstrelba je povzročila silno
paniko po vsem Porenju. Šipe so
se zdrobile celo v Mannheimu in
Ludwigshavnu. Nad obema mesto-
ma visi velik temnozelen oblak
kemičnih hlapirov in bolnišnice so
polne ranjenec.

Takoj po razstrelbi so francoske
čete naredile kordon okrog raz-
valin in rešilno močstvo je pričelo
vlaščiti ranjenec na varno. Na ti-
soč žen in otrok se je zaganjalo
v vojaški kordon, toda Francozi
niso pustili nikogar k polni to-
varni. Bati se je novih razstrelb.
Kolikor se je dogajalo, je ekspo-
zija nastala v kompresorju za plin
in ni bila v zvezi z izdelovalnim
procesom nitrata. Iz vseh bližnjih
mest so prihili vlaki z zdravniki,
postrežniki in prostovoljci za
rešilno in pomožno delo.

Tovarna, ki je zdaj v razvali-
nah, je ob času rjine služila za
proizvajanje strupenih plinov.

AMERIŠKA POMOŽNA AKCI- JA V RUSIJI.

Riga, 22. sept. — Prvi ameriški
vlak s 40 vagoni je danes odšel
v Moskvu, noseč okrog 1600 ton ži-
vil za rusko otroke.

drugem, večjem delu Rusije so
polja dobro obrodila. Ob koncu
junija je pet milijonov prebivalcev
vstevali milijon otrok, stradal-
o, toda najhujše pride, ko se pojavi
zgodnja ruska zima."

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTECene oglasov po dogovoru. Rokopis se ne vrača.
Narednina: Zedinjene države (izven Chicago) \$5.00 na leto, \$2.50 na pol leta in \$1.25 za tri mesece; Chicago \$6.50 na leto, \$3.25 za pol leta, \$1.55 za tri mesece, in za iznosnivo \$2.00.

Naslov na vso, kar ima stik s listom:

"PROSVETA"

2657-59 So. Lawrence Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovene National Benefit Society.

Owned by the Slovene National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$5 per year; Chicago \$6.50, and foreign countries \$8.00 per year.

Datum v oklepaju n. pr. (Ang. 31-31) poleg valoga imena na naslovu pomeni da vam je s tem dnevom potekla naročnina. Posvetite jo proročanju, da se vam ne moti list.

RAZREDNA ZAVEDNOST JE PODLAGA DELAVSKEGA GIBANJA.

Delavec, ki ne vstopi v delavsko strokovno ali politično organizacijo iz prepričanja, da mora pripadati k delavski organizaciji, ker pripada k delavskemu razredu, je čoklja delavskemu gibanju. Kdor prihaja v delavsko strokovno organizacijo samo zaradi višje, medse in skrajšane delavnika, bo delavsko organizacijo zapustil ob prvi priliki, ki se mu nudi. Ob času stavke bo slab tovariš in prav rad bo verjel v levičarskimu časopisu, kar mu nakvasi o položaju stavke. Sam je malodušen in to malodušnost bo skušal viliti v duše svoje tovarišev iz strahu, če bo stavka izgubljena, da on izgubi delo v tovarni ali v podjetju, v katerem je že delal nekaj let.

Če delavec prihaja v politično organizacijo, ker upa, da pride do političnih časti in da ga njegovi tovariši že ob prvi priliki postavijo kandidatom, je slab bojevnik na političnem polju.

Delavec se mora predvsem zavedati, da je delavec ne glede na to, kakšno duševno ali ročno delo opravlja in da kot tak pripada k delavskemu razredu in ne k srednjemu stanu, čeprav mu njegov zaslužek dovoljuje, da se malo bolje oblači kot njegovi tovariši. Delavec mora biti razredno zaveden, ker je razredna zavednost podlaga pravega delavskega strokovnega in političnega gibanja.

Razredna zavednost pa ne pride kar čez noč v vse one, ki opravljajo ročna in duševna dela. Razredno zavednost je treba širiti s podukom, učiti je treba ljudske mase. Ta naloga pa pripada delavstvu, ki je že razredno zavedno. Če delavstvo ne bo vršilo te naloge, kapitalisti jo tudi ne bodo izvršili. Ustanoviti delavsko organizacijo ni težko, obdržati jo je težje. Za obdržanje organizacije je treba delo vseh razredno zavednih delavcev o organizaciji, ki pa mora biti razdeljeno, kljub temu pa harmonično, da eni ne zidajo, drugi pa podirajo.

Pogoji za dobro delavsko strokovno in politično organizacijo so tukaj. Kapitalisti sami skrbijo, da se ti pogoji boljšajo.

In če jih bodo razredno zavedni delavci izrabili, tedaj tudi ameriška strokovna in politična delavska organizacija ne bo zaostajala za delavskimi organizacijami drugih dežel glede razredne zavednosti v njenih vrstah. Mogoče bo bojna taktika drugačna v Ameriki, razredna zavednost bo pa tako razširjena v ljudski masi kot v drugih deželah.

NEKATERIM TUJEZEMSKIM ČASNIKARJEM SO
GOSPODARSKE RAZMERE AMERIKE
ŠPANSKA VAS.

"Kmetijski list", glasilo samostojne kmetijske stranke, je prišel o dolgovih Združenih držav tole vest:

"Državni dolg Severne Amerike znaša 23 milijard dolarjev. V mesecu juliju se je zmanjšal za 206 milijonov dolarjev. Tudi bogate države torej nimajo malo dolga."

Zadnji stavek pokazuje da nima časnika, ki je dodal ta stavek najmanjšega pojma o gospodarskih razmerah Združenih držav in da niti ne ve, kako je ta dolg nastal.

Združene države so bile brez dolga pred svetovno vojno. Državni dolg so imele že večkrat, toda kmalu je bil plačan vselej. V zadnji svetovni vojni pa Združene države niso le zaradi tega zlezele v dolg, ker so morale plačati svoje vojne stroške, ampak ker so tudi zaveznikom posodile okoli dvanajst milijard dolarjev. Če bi se svet razoborožil, je dolg Združenih držav plačan v pet letih, ne da bi bilo kakih izrednih davkov. Plačan je pa lahko še veliko preje, če kongres naloži pošten davek na profit in dohodninski davek in davek na dedščino.

Seveda je ta dolg danes breme za Združene države, ampak če časnika jugoslovanske kmete v Jugoslaviji tolaži na ta način, da kaže na Združene države, koliko milijard dolarjev imajo dolga, tedaj je tem jugoslovanskim kmetom napravil zelo slabo uslugo, ker zagovarja deficit v letnem proračunu Jugoslavije, ki je tudi nepotreben. Potreba je tudi v Jugoslaviji prističi proti militarizmu in proračunski deficit se bo spremenil v prebitke.

DOPISI.

Chicago, Ill. — (Žrtve raz-

mer.) — V normalnih časih pred svetovno vojno ni bilo naše ljudstvo navajeno na večje vsote denarja. Naši ljudje so si prislužili komaj toliko, da so se bomo preživel in ako je bil kak preostanek, ni bilo mogoče s istim spekulirati z investicijo v različna podjetja, kjer bi bil denar dobro naložen, da bi nosil normalne obresti. Naše ljudstvo tudi ni imelo vpogleda v take spekulacije.

S svetovno vojno so prišle nekoliko višje plače za delavce. Stalno so delali, boljše zaslužili in tako so nekateri previdni gospodarji kljub drugim življenjskim potrebščinam dali lepe vsotice na stran za slučaj slabših časov ali bolezni. Vojni čas je vzgojil veliko dobičkalovstvo in vsanovila so se razna podjetja, katerih večina je, bila samo navaden "humbag."

Ti humbargarji so izvedeli, da je med ljudstvom precej denarja in v svoji prefriganosti so izrabili priliko, da niso svojega kapitala založili v ta "podjetja", temveč so si za žrtve izbrali delavsko nevedno maso. Dali so tiskati lepo okrašene delnice s privlačnimi imeni korporacij, najeli so prefrigane agente z dobro namazanimi jeziki, plačevali precej visoke provizije in jih pošiljali med nevedno maso. Za tarčo so ti agenti vzeli tudi naše ljudstvo.

Agenti (med njimi tudi Sloveni) so prišli med naše ljudstvo ga mamili s lepimi obljubami, obetali cele hribe zlata in srebra, kazajoč lepe zlatom obkrožene delnice, ki bi imele primesti v najkrajšem času kar na tisoče. Našim pridnim mamcem so se prikazovale pred očmi lepe slike, kako bodo v bodočnost, lepo živeli brez mučnega dela, polke potice in same dobre stvari, kuhale svojim možem, a možje bodo pušili cigare in poleg šteli lepe rumenjake. Kako lepo se to alihi in vse to je mogoče samo, ako kupijo resilne delnice. Možki so kupovali mamice v to priliko in pokupili so dosti, vse.

Prišli so agenti bogatih olinih korporacij, zlatih srebrnih, in bakrenih rudnikov na daljnem Zapadu, avtomobilskih in različnih zavarovalnih družb in vsi so odšli zadovoljnega obraza iz hiše, vsi so prodali pod krivo reprezentacijo in lažljivimi garancijami.

Potem je prišla dba šakanja na dividende. Čakali so in čakali, čakajo še danes in čakali bodo še, ko jih bo krila zemlja. Še sedaj vidijo lepe slike pred seboj, ki jim jih je naslikal agent, lažnik. — Naše ljudstvo je bilo najbolj prizadeto od različnih lumpov in je bilo največja žrtve neusmiljenih prefrigancev. Obljubljali so jim povrnitev denarja v slučaju, da bi se premislili ali da bi ne bili zadovoljni in bi ga zahtevali nazaj, toda radoveden sem, če je kateri izmed onih nesrečnikov sploh kaj dobil.

Vojni časi so minili. Plače pa so se pričele znižavati, kakor se znižujejo še vedno, življenjske potrebščine pa so še vedno na oni višini. Prihranjeni centi med ljudstvom so izginiti, dela se malo ali sploh nič, kaj sedaj? Zlate gore in bogati rudniki so se razpršili v prah, oljni vreli so se posušili in avtomobilne tovarne in razne zavarovalne družbe so se preselile v večna lovišča od koder jih nikdar ne bo. Pa njih žrtve? Še vedno čakajo na obljube. Agentov, ki so goljufali ljudstvo, ni več, saj sedaj ljudstvo nič več nima.

Dragi rojaki! Naj vam bo to zadnja šola. Kakor hitro se bodo razmere izboljšale, se bodo zopet pojavile pijavke, zopet bodo njihova medena usta polna obljub, ki pa naj padajo na gluha ušesa. — Bodite previdni, ko hoste vlagati svoj teško prisluženi denar. Ne bodite lakomni na bogastvo "čez noč", ne igrajte se s sumljivimi delnicami. Informirajte se vedno najprej pri bližnji banki, ako imajo dotične delnice kako veljavo in ako so priznane po horzab. Šele ko hoste o tem prepričani, delajte po svojem razumu. Tudi s malimi delnicami se ne pečate, ali pa bodite skrajno previdni. Znano je, da velike ribe požre male, in se tudi od njih žive. Torej kdor nima najmanj

50 tisočakov, naj se drži proč od takih iger.

Se nekaj bi rad svetoval onim, ki nameravajo manjše ali večje vsote naložiti na jamčnih obrestih. Vložite svoj denar na jamčne note, na prve knjižbe (markeče), v mestne okrajne ali državne obveznice (bonde), ki vam bodo gotovo nosili po 5 do 6 odstotkov, ker boljše je ena mala riba v ponvi kakor pet velikih v jezeru. Ako kdo ne ve, kje se dobijo take obveznice, naj gre na bližnjo in zanesljivo banko po nasvet in prepričan sem, da ga bo povsod dobil, kajti spoštovan bo kot previden vlagatelj svojeja teško prislužnega denarja.

Po večjih mestih, kakor v Chicagu ali Clevelandu imamo tudi posojilna in stavbinska društva v rokah samih poštenih in zanesljivih Slovencev, kjer se ravnotako lahko denar naloži na dobre obresti v kakoršnjihkoliv vsotah kdo hoče. Tudi v teh podjetjih je denar dobro naložen in vlagatelj je lahko brez skrbi, da ga dvigne, kadar sam hoče.

V kratkih potezah sem opisal frtve razmer in njih pijavke iz zadnjih par let. Storil sem to iz lastne izkušnje, ker razmere so mi dale priliko, da sem videl na lastne oči. Dobro bi tudi bilo, če bi naši slovenski listi prinašali sem in tje potrebnega poduka za ljudstvo, da se bo vedelo varovati pred zvitimi goljufi. Vem, da je urednikom slovenskega časopisa znano o teh razmerah, katere naj bi orisali v svojih člankih in bi bili čitatelji s tem opozorjeni proti izkoriščevalcem. Marškomu bi bil na ta način prihranjen kak tisočak.

Ljudstvo rabi gospodarskega, ne samo znanstvenega in političnega poduka. Menim, da se nisem s tem nikomur zameril, če pa sem se zameril, bom valed tega imel vseeno mirno vest. — Opanovalec.

Chicago, Minn. — Zadnji teden je neki Jack Webb ustrelil tri policaje v Hibbingu, ko so ga hoteli aretirati. Dva ustreljena policaja sta bila policijska načelnika; umrla sta na mestu, došim je tretji podlegel smrtni rani nekaj časa pozneje. Trojni umor je zelo razburil tukajšnje rudarske naselbine in takoj je bil organiziran lov za pobeglim morilecem. Drugi dan so ga dobili mrtvega v neki bajti blizu Kittaville, nedaleč od Hibbinga. Ko je videl, da ne bo mogel ubežati policiji čet, ki ga je oblegala, si je pognal kroglo v glavo. Webb je bil obtožen, da je napadel svojo trinajstletno hčerko. Ko so prišli policaji v njegovo hišo, da bi ga aretirali, je anel puško s stene in jih ustrelil drugega za drugim. — Poročevalec.

ARBUCKLEV PRIJATELJ OBTOŽUJE IGRALCA.

San Francisco, Cal. — Al Semmacher, prijatelj igralca Arbuckla, ki je bil navzoč pri "divji zabavi" v hotelu St. Francis, na kateri je igralka Virginia Rapp dobila smrtne poškodbe, je v sredo izpovedal pred veleporoto, da mu je Arbuckle priznal drugo jutro po zabavi, da je on poškodoval igralko. Komedijski je povedal Semmacherju, da je polagal led na gotove dele igralkega telesa, ko je bila ranjena, kar pa ni pomagalo.

Semmacherjeva izpoved je povzročila paniko med Arbucklevimi zagovorniki. Druge priče, katerim je komedijski zaupal svoj čin z igralko, so tudi izpovedale, toda njihovo pričevanje je ostalo tajno.

Okržni pravdnik Brady se že vedno pritožuje, da njegove priče igrinjajo oziroma kažejo nepobitna znamenja, da so pod vplivom "tajnih sil", ki stoje za Arbucklom.

DVA VODITELJA KLUKSOV
ODSTOPILA.

Atlanta, Ga. — Edward Young Clarke in mra. Elizabeth Tyler, ki sta bila te dni razkrinkana kot nemoralna značaja, sta stopila iz vodstva kukluksklanovcev. Clarke je bil "cesarski kligi" in Euanéna glavna tajne organizacije, Tylltrjeva je pa bila poglavarica ženske divizije v Ku Kluxu Klannu.

Washington, D. C. — Kongresnik Peter I. Dague iz Massachusettsa je v sredo predložil resolucijo v poslaneckih zbornici za preiskavo kukluksklanovske organizacije.

Dnevi v Clevelandu.

Seveda, nekaj je bilo izpuščenega v znanjem poročilu, poroče marsikdo, ko je prečital poročilo in odložil list iz rok. Kajpada, poročilo o večerni prireditvi z gledališko predstavo. Bila bi krivica, ako se ne pove, da je gđe. A. Petrovičeva s svojim krasnim sopranom kar očarala občinstvo, ko je zapela dve pesniči. Gđe. Petrovičeva je nadarjena pevka; njen glas je čist, nežen, ki napravi globok vtis na poslušalca. Gđe. Petrovičeva je talent in šeteti je, da pohaja v glasbeno in pevsko šolo, da se nadalje uri in uči, da nekoga zavzame odlično mesto med umetniki in umetnicami.

Pri omenjeni prireditvi je nastopil ženski kvartet: mra. N. Kallan, A. Eršte, J. Bradač in gđe. Grill. Kvartet je žel buren aplavz.

Veliko presenečenje je povzročila živa alkica "zdrženje". Na enem koncu odra se je pokazala gđe. V. Kandouni, na drugem pa gđe. A. Somrak v beli obleki. Ena je imela napis S. N. P. J., druga S. D. P. Z. Stopali sta počasi proti sredini odra, kjer sta se objeli. V tem trenutku se dvignila zagrinjala v ozadju in pred občinstvom se je prikazala kot marmornati kip ga. J. Skuk. Deklici igrineta, zagrinjala padla in po dvorani zasrmi gromoviti aplavz.

V torek zvečer je bil javen shod v Božeglavovi dvorani, na katerem je govoril Eibin Kristan, nos. poslanec jugoslovanske skupščine. Govoril je o socialnem položaju in ga pokazal takega kot je. Koncem govora je bilo stavljenih nekaj vprašanj govorniku, na katera je stvarno in zadovoljivo odgovoril.

Dvorana je bila tako nabito polna, da je odšlo veliko ljudi iz dvorane, ali pa še notri niso stopili, ker zanje ni bilo prostora.

Na shodu je bilo nabranih nekaj več kot dva in dvajset dolarjev.

GLASOVI S KONVENCIJE
RUDARJEV.

(Izvirno poročilo slov. delegata.)

Indianapolis, Ind. 21. sept. — Med aviranjem mestne godbe se je otvorila konvencija U. M. W. of A. v torek ob 10 uri dopoldne. Pri otvoritvenem nagovoru je prvi pozdravil delegate governer države Indiana, nato je sledil bolj patrijotičen kratek govor mestnega župana in govor mednarodnega predsednika Johna L. Lewisa.

Delegatov je veliko število, ki se bo pa doglano natančno šele po prečitanju imen. Lokalni listi sodijo, da jih je okoli 1500, a brčkone jih mora biti okoli 2000 po številu. Zastopniki so iz vseh krajev unijskih podružnic. Delegatov Slovencev ni veliko število, pač pa so Hrvatje bolj zastopani.

Sodi se, da bo ta konvencija ena najbolj vročih, kar jih je bilo do sedaj. Predlaganih bo več resolucij in med njimi ena najvažnejših, ali premogarji pripoznajo organizacijo I. W. W. in One Big Union, kakor druge organizacije, ali ne. — Prihodnja konvencija se bo vršila v februarju mesecu 1922 in za takrat se je odložilo ukrepanje glede plačilne lestvice, ker pogodba poteče dne 31. marca 1922. Na konvenciji v februarju bodo ravno ti delegati kakor so sedaj pri ti in se bo tudi vršila v Indianapolisu kakor sedanja.

Slovenski delegatje na konvenciji se zahvaljujejo postredljivim rojakom v Indianapolisu. — Joseph Lustik.

Kako je angleška vlada pomagala pri napadih na sovjete.

London, 21. sept. — (Federated Press.) — Parlamentarni odsek za javne račune je pronašel, da je angleška vlada brez vednosti in dovoljenja parlamenta izdala več ko 120 milijonov dolarjev od datuma premirja do 31. marca 1920. za podpiranje Poljske in drugih protirevolucionarnih vojn z ruskimi sovjeti. Kolčak, Judenič, Denikin in Vrangol so dobili vojni material v vrednosti 80 milijonov in gotovine 30 milijonov, dočim je Poljska dobila materiala za deset milijonov dolarjev. Dalje je angleška vlada dala Grški 75 eroplanov za vojno s Turki v Anatoliji. Razne britske kolonije so dobile velike zaloge bojnega materiala brez dovoljenja parlamenta.

IZ DELAVSKEGA SVETA.

(Federated Press.)

8000 stavkarjev na polju olja v Kaliforniji se drži trdno. Drugi be so mobilizirale več ko tisoč deputirerov v okraju Kern, medtem ko so stavkarji organizirali svoje lastne patrulje, ki skrbijo za mir in red. Patrulje so postavile in poslale nazaj večje število stavkarakov, ki so bili na poti na oljna polja.

Rudarji v rovu Harco pri Harrisburgu, Ill., so zastavkali žmagali. Ko je janski superintendent William Harrison odlovedal stišbo, so se rudarji vrnili na delo.

Generalna stavka v severni Franciji se nadaljuje. Ministrski predsednik Briand je v nekaterih točkah ugodil stavkarjem, toda družbe so zavrgle pogoje.

Odborniki in delegatje organizacije cestnoželezniških uslužbenecv, ki imajo konvencijo v Atlantici, Ga., so hoteli zadnje dni posetiti Debusa v ječi, toda nadzornik zaporov jim ni dovolil. Delegatje so nato poslali protest predsedniku Hardingu z zahtevom, da naj izpusti Debusa iz ječe.

Joe Knight, ki je na kongresu komunistične strokovne internacionale v Moskvi zastopal "Veliko unijo" v Kanadi, se je zadnji teden vrnil iz Rusije v Winnipeg, kjer je objavil apel na stradalajoče ruske kmete.

800 stavkarakov se je odpeljalo iz San Franciscia na oljna polja v Kaliforniji, kjer je stavka, toda drugi dan so se fantje vrnili nazaj. Posebni vlak, s katerim so se vozili, je bil obkožen od tisoč stavkarjev blizu Maricope, ki so pregovorili moštvo vlaka, da se je vrnil nazaj v San Franciscio.

Izdelovalci škafelj v črkastih klavnicah so na štrajku že dva tedna. Kralji mesa so dobili okrog sto stavkarakov in 47 hmed njih je že v bolnišnicah valed odrezanih preotov in rok, ker ne vedo, kako se opravlja to delo pri strojih. Trška šola za nevedne delavce?

AMERIKA KOT LIFE-
KANTKA.

Washington. — Polovica fitvosa iz Združenih držav, ki je znašal osem milijard dolarjev, je bila v zadnjem letu samo iz desetih predmetov, največ šveša ali pa surovin. Največ se je izvozilo surove volne, v vrednosti ene milijarde. Mnogo se je izvozilo pšenice, v vrednosti 597 milijonov dolarjev. Nalo so na vrsti avtomobili, ki se jih je izvozilo za 298 milijonov. Mnogo se je izvozilo tobaka, sukna (za 238 milj.), pšenične moke (224 milj.), strojnega olja, aluminia in masti. Vse to so številke, a imajo dandanaš pomen samo za one na Wallstreetu.

VRACANJE DELAVCEV.

Hartford, Conn. — Kako poroča delavski komisar, je v zadnjem letu zapustilo približno 10.000 neizkušenih delavcev Connecticut in se vrnilo v domovino Evrope. Polovica teh delavcev je delala v Bridgeportu.

Eksplozija pokopala 70 rudarjev
v Avstraliji.

Brisbane, Avstralija, 20. sept. — Velika eksplozija plinov v prethogovniku Mount Mulligan je uničila rov in pokopala 70 delavcev. Malo je upanja, da bi bili rešeni, kajti debela plast kurjenja in premoga je zasula rov, v katerem so zaprti. Resilno moštvo je na delu neprestano, da jih odkoplje, če je mogoče.

36 mrtvih v avstralskem rudniku.

London, 22. sept. — Iz Brisbane, Avstralija, poročajo, da so doslej spravili 35 trupel iz premogovnika Mount Mulligan na površje. Pod zemljo mora biti še okrog 70 trupel rudarjev, ki so bili živi pokopani vsled razstrebe plinov zadnji pondeljek.

Rusija ne mara anarhistov iz
Amerike.

Washington, D. C. — Ameriška vlada bi rada deportirala več ko sto ruskih anarhistov v Rusijo, toda sovejska vlada jih ne meni sprejeti. Ameriške oblasti zdaj vedo, kaj počno z anarhisti, ki so na svobodi proti poroču.

